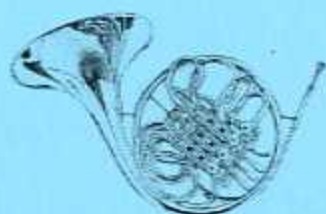
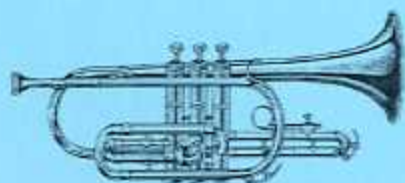

Heemkundige Kring

Dr. Croquet - Walem

MAGAZINE

nummer 7 - herfst 2007

Colofon

Dit magazine is een uitgave van de vzw Heemkundige Kring Dr. Croquet Walem

vzw Heemkundige Kring Dr. Croquet Walem

Kloosterstraat 76 | B-2800 Walem
info@heemkundewalem.be

Jaargang 2, nummer 7, herfst 2007

Redactie en medewerkers van dit nummer:

Annick De Greve, Frans De Greve, Marc De Wever, Richard Hofmans, Hugo Rom, Loes Rom, Pieter Van Beersel, Jan Van Buggenhout, Tom Van Buggenhout, Dirk Verreth, Kris Verreth

Wij danken in het bijzonder onze ereleden:

Aluminiumconstructies Freddy Andries
Home Battenbroek
Vriendenkring Zonnebergen
John De Wilde
Dokter Jo Liekens
Alex Ressler
Notaris J.-P. Vanden Weghe

Verklaring foto's omslag

Voorpagina:

De fanfare Concordia in 1912

Inhoud

Editoriaal

Ook Walem kende zijn taalstrijd, en wel ten tijde van de man naar wie onze heemkundige kring is genoemd

De Koninklijke Fanfare Concordia

Met het oog op onze tentoonstelling in oktober beginnen we een reeks over fanfares - de oudste, Concordia, mag de spits afbijten

100 jaar in het nieuws

Diefstallen, ongevallen, klachten over het slechte weer en politieke scheldpartijen: er is niet veel veranderd in 100 jaar...

De Velodroom

Het geesteskind van Theo Schroeven, de Vélodrome Populaire de Waelhem, ontving tussen 1908 en 1914 en opnieuw tussen 1924 en 1953 heel wat sportievelingen van diverse pluimage...

Van de 15de naar de 16de eeuw

Na 1450 ging het economisch stilaan bergaf met Walem maar het volksleven floreerde met de schuttersgilden

21ste eeuw

We betreuren het overlijden van Theo Schroeven, kleinzoon van de gelijknamige grootvader, die net in dit tijdschrift aan bod komt als stichter van de velodroom

Wazetiëna

Van spaasse tot twalserée: dit hoofdstuk van ons woordenboek behandelt de S en de T

Vroeger... en nu

Pieter Van Beersel haalt herinneringen op aan de hoeve van zijn grootouders, die moest wijken voor de zandwinningsput voor de snelweg - de fotograaf '2007' kon ditmaal niet echt een met '1957' overeenkomende foto produceren: het water zit in de weg...

Figurentheater

Over de Witjes, Ros Mieke, hun bok en hun ezeltje

Het molenhuis

Wat roeien met politiek te maken had in 1897

Taalstrijd in Walem: 't is van de broek en de culotte...

Volop komkommertijd, maar ze waren de voorbije maanden regelmatig in het nieuws: de communautaire problemen. De strijd tussen de gemeenschappen en de talen is een rode draad doorheen de geschiedenis van België, maar ook Walem had in de 19de eeuw zijn eigen communautaire anekdote.. Deze betrof: straatnamen...

Wie - komende van Mechelen - aan de brug linksaf gaat, duikt de Baron Coppenslaan in; de eerste honderd meter doen nog steeds dromen van de vervlogen tijd toen Battenbroek nog een 'broek'-gebied was. 'Broek' verwijst naar een moerassige, waterrijke plaats. Vóór de naam van de baron aan deze straat werd gegeven, heette ze dan ook terecht 'Broekstraat': het was dus de straat die vanuit het dorp naar het broek leidde.

Toen de 19de-eeuwse Belgische administratie startte met het opmaken van een stratenatlas ('Atlas des Chemins Vicinaux'), werden ook de Walemse straten geïnventariseerd. De Franstalige ambtenaren hadden de Nederlandstalige straatnamen vertaald. Dat ze daarbij hun beste kennis van het Nederlands boven moesten halen, mag blijken uit het resultaat: Galgestraat... 'galg', dat is 'potence', dus Rue de la Potence; Broekstraat... 'broek', dat is 'culotte', dus Rue de la Culotte... Dat de Franse straatnaam hiermee naar een kledingstuk en niet naar een moerassige, waterrijke plaats verwees, ontging hen helemaal...

Van het feit dat de 'Broekstraat' daarmee niet de enige ongelukkige vertaling was, getuigt de 'Zeehondstraat' in Brussel: deze werd een beetje houderig vertaald als 'Rue Chien Marin'.

In Walem werd het werk van de 'inspecteur de la voirie vicinale' niet zo geapprecieerd door Dr. Croquet. Met 'Rue de la Culotte' sloeg de administratie de bal inderdaad helemaal mis, maar daarnaast was de dokter ook de mening toegedaan dat in de atlas de oorspronkelijke Vlaamse straatbenamingen moesten opgenomen worden, en niet halfbakken Franse vertalingen. Hij zorgde ervoor dat de Walemse gemeenteraad weigerde de atlas te aanvaarden.

'Vlaamsgezindheid' was Dr. Croquet nochtans niet van geboorte: hij was een verfranste Brusselaar die Vlaams geleerd had toen hij in Walem was komen wonen. Naast het verwerpen van de atlas, zorgde hij er ook voor dat de verslagen van de Walemse gemeenteraad in het Nederlands werden opgesteld, en dit gebeurde allemaal in een tijd toen de administratie en zelfs de strafrechtbanken in België eentalig Frans waren.

In dit nummer breken we niet met de tradities: Walems dialectwoordenboek, 100 jaar in het nieuws, verhalen van het molenhuis,... elk heeft zijn plaats gevonden. Daarnaast vindt u een eerste artikel over de Walemse fanfares. Dit sluit natuurlijk aan bij onze tentoonstelling over de Walemse fanfares op 5, 6 en 7 oktober, waarop wij u van harte uitnodigen.

Met dit nummer besluiten we onze tweede - ietwat verlengde - jaargang. We hopen dat de voorbije nummers u goed bevallen zijn, en dat we u ook in 2008 onder de leden van de Heemkundige Kring mogen rekenen. Wij gaan in elk geval verder, steeds op zoek om nieuwe en verrassende informatie te brengen over het verleden van het dorp en zijn bewoners. Veel leesplezier!

De Koninklijke Fanfare Concordia

Ruim anderhalve eeuw geleden zag Concordia het levenslicht. De baby werd een gezonde volwassene en zou zelfs een eenweling worden. Generaties van spelers beleefden veel plezier aan de repetities, de optredens bij de meest diverse gelegenheden, de teerfeesten, de onderlinge *vriendschap en al wat er bij het 'fanfareleven' boorde. Pas laat in de 20ste eeuw bloedde de eenweling langzaam dood. Heel veel foto's zijn er niet terug te vinden over Concordia; documenten des te meer. Daaruit kunnen we heel wat leren over de geschiedenis van deze 'Koninklijke Fanfare'.*

De lezing van het verslagboek van deze fanfare maakt ons duidelijk welke energie, inzet en doorzetting er nodig was om in een kleine gemeenschap, zoals deze van Walem¹, zulke vereniging vanuit het niets tot stand te brengen. Dit is hoofdzakelijk het werk geweest van een man, **August Croquet** (zie kader), die gedurende vijftig jaar, tot aan zijn dood in 1875, deze fanfare als directeur heeft geleid en begeesterd. Wij zouden hem dan ook terecht als **'de stichter'** van deze fanfare durven aanwijzen. De aanhef van de verslagen begint met een numerieke opsomming van de **tien spelende leden**² die waarschijnlijk de koppen bij elkaar hebben gestoken en op **26 mei 1850** beslisten om een fanfare op te richten.

Kort daarna volgt de officiële neerslag hiervan in de vorm van een 'contract van associatie', gedateerd op 30 juni 1850. Het spelend korps was ondertussen aangegroeid met twee spelende leden³. Dit contract beschrijft in zes artikelen de afspraken over de werking van de vereniging en de verplichtingen van de leden. Het was opgesteld in de herberg 'genaemd Salle de Terpsicore', uitgebaat door Petrus Ravoet.

De vereniging zal de naam dragen **'Fanfares van Waelhem'** en de leden ervan verbinden zich er toe lid te blijven tot de kosten van de aanschaf van de muziekinstrumenten gedelgd zijn.

De muzieklessen worden gegeven door de heer Liers, muziekmeester uit Boom, tegen betaling. De eerste instrumenten zijn met een afbetalingscontract geleverd door de fabrikant Gommar Van Engelen uit Lier.

In de periode tussen 30 juni 1850 en het einde van dat jaar zal A. Croquet in zijn ruime kennissenkring op zoek gaan naar sponsors onder de vorm van ereleden om de kas te spijzen, om zo uit de startkosten te geraken.⁴

Augustinus Henricus Laurentius CROQUET

Werd geboren te Brussel op 19 december 1810 uit Waalse ouders. Hij studeerde geneeskunde aan de universiteit van Leuven en huwde er tijdens zijn studententijd met Joanna Corsouls. Zijn eerste twee kinderen werden te Leuven geboren. Tijdens zijn studententijd was hij in contact gekomen met Edward de Knijff, die op het kasteel van Roosendael woonde. Deze zal hem overtuigen om zich als dokter in Walem te vestigen. Later zal hij tevens gemeentesecretaris worden in Walem. Hij had naast zijn praktijk als geneesheer heel veel energie gestoken in het sociale leven van deze gemeente; zo lag hij aan de basis van de oprichting van de fanfare Concordia in 1850. Hij was de eerste directeur ervan en tevens spelend lid (hoorn). Ook zijn zonen zullen vele jaren spelend lid blijven van deze fanfare. Hij overleed te Walem op 10 december 1875 en werd hier op het kerkhof begraven.

De jonge fanfare trok dadelijk veel belangstelling in het dorp en in 1851 zullen zeven nieuwe spelende leden zich aanbieden, waardoor de groep aangroeit tot zeventien⁵. Door deze uitbreiding blijkt dat er nood is ontstaan aan discipline en afspraken want op 20 januari 1851 verschijnt er een reglement bestaande uit zestien artikelen. Deze hadden allemaal betrekking op het gedrag van de spelende leden en de boetes die voorzien werden bij overtreding van de regels. Zo stond er een boete van 50 ct. op ongewettigde afwezigheid op repetities en van 25 ct. op het te laat komen. Hierover kon geen betwisting rijzen want

"zobaest het uer der bijeenkomst terdorpstoren geslagen is, zal een lid van de Directie na drij slagen op den grooten trommel de oproeping der naemen doen en de afwezige tot de bepaelde boet aentekenen."

De fanfare krijgt nu ook zijn vast gekozen bestuur met als eerste voorzitter **Gustaaf de Basseroode** (zie kader). August Croquet wordt directeur en Cornelius Ravoet secretaris-penningmeester. Croquet blijft zijn aandacht toespitsen op nieuwe muzikanten en kapitaalkrachtige ereleden, zodat eind 1851 alle instrumenten aan Engelen betaald zijn en de vereffening van de leden van het eerste uur kan gebeuren. Ondertussen is de kennis van de

muziek en de samenhang in de fanfare dermate gegroeid dat zij met succes deelnemen aan festivals in Niel en Mechelen, waar zij telkens een zilveren medaille behalen. Meer nog, het vertrouwen was zo groot dat ze zelf op 28 augustus 1853 te Walem een festival inrichten waaraan negen fanfares en harmonies zullen deelnemen.

Badge op de mouw genaaid van de leden van Concordia

In 1854 neemt Gustaaf de Basseroode ontslag als voorzitter en wordt hij opgevolgd door **Leon Verhaegen**⁶, die gehuwd was met Maria Simonet uit Walem. Omwille van zijn beroep hield hij zijn hoofdverblijf in Mechelen en zijn buitenverblijf op het Rozenhof in Sint-Katelijne-Waver. Hij zal vele jaren het voorzitterschap van de fanfare waarnemen. Leon Verhaegen was zeer strijdlustig in zijn vak als advocaat, zeer joviaal in de omgang en graag gezien in de fanfare, want hij was een machtig drinker die regelmatig met de muzikanten mee 'pinteliede'. Het was de gewoonte dat de standaard ten huize van de voorzitter bewaard werd en zo gebeurde de *'remise du drapeau'* op 5 juni 1854 ten huize van de nieuwe voorzitter.

... wordt vervolgd

jvb

¹ Bij de volkstelling van 1856 telde Walem 1041 inwoners.

² Aanvankelijk werden acht instrumenten aangekocht: 3 trompetten, 3 hoorns, 1 schuiftrambone en 1 basbazuin.

³ Jan Resslerer en Jan Huybrechts, een schuiftrambone en een basbazuin.

⁴ Ereleden waren Emiel De Knijff en Joannes De Knijff van Sint-Katelijne-Waver (bewoners van Roosendael), Leo en Emiel Verhaegen uit Mechelen, Dr. de Basseroode en Jan Baptist Van Ravesteyn uit Waelhem en Van Meerbeeck uit Mechelen.

⁵ De nieuwe spelers waren: Van Messen, Neysmans, Reussens, Stobbaerts, Van Duven en Huybrechts, met als instrumenten vier klephoorns, twee schuiftrampetten en een basbazuin.

⁶ Verhaegen, Leon Gustave Joseph, geboren te Brussel op 24 februari 1820, advocaat, schepen van Mechelen en provincieraadslid van Antwerpen. Overleden te Mechelen op 10 september 1878.

⁷ Het Rozenhof is gelegen in de Kuikenstraat. Dit buitengoed werd een paar jaar geleden gerestaureerd en wordt bewoond door Edward Vermeulen, couturier en eigenaar van het modehuis Natan.

100 jaar in het nieuws

In 1907 viel er weinig spectaculair nieuws te rapen, buiten een grote scheepsramp bij Hoek van Holland, die aan 128 mensen het leven kostte. De eerste scoutinggroep werd in Groot-Brittannië opgericht (wat de scouts in 2007 niet onopgemerkt lieten voorbijgaan) en de eerste succesvolle helikoptervlucht vond plaats. Latere

beroemdbeden als Hergé, John Wayne, Catherine Hepburn, Laurence Olivier, Sarah Leander en François Duvalier (Papa Doc) zagen het levenslicht. In België deden de gemeenteraadsverkiezingen het nodige stof opwaaien. Toen waren het alleen nog maar de mannen die mochten (moesten) gaan stemmen; de Belgische vrouwen kregen dat recht (die plicht) pas in 1948!!!

WAELEH.- DIEFSTAL.-(Bijz.br.)

Donderdag morgen, rond half zeven, kwamen zes personen, Brusselaars, in de herberg van M. Van Beeck, aannemer en schepen alhier. Mm. Van Beeck was in de keuken bezig met het morgenmaal gereed te maken. De kerels liepen links en rechts in de woning en een hunner stoel tinnen liter en zes zilveren koffielepeltjes. Men telefoneerde dadelijk naar Mechelen en de garde Doms werd van de zaak ingelicht en achtervolgde de Brusselaars tot op de Grootte Markt. Hier verwachtte hen reeds de politie en ze werden verzocht op het bureel te komen. Men onderzocht ze en op zekeren Schoenmakers vond men de gestolen voorwerpen.

Zaterdag 5 April 1907

Gazet van Antwerpen

DE OOGST VAN 1907 IN BELGIE

De vlasoogst wordt als zeer voldoende opgegeven hoe koud Mei zich ook voordeed, en hoe schadelijk de slagregens waren, die de teere plant verscheidene maal plat sloegen.

Rond Kortrijk brachten vele akkers tot 100 fr. de hectaar op.

Ook rogge- en tarweoogst zijn boven 't middelmatige. Ook het strooi is lang en kloek. Het hooi laat meest te wenschen: het weer is al te ongenadig geweest.

In zekere streken van zuid-Vlaanderen, aan den Scheldekant vooral, heeft de koude der

laatste dagen vele schade aangericht. In de Kempen is het beter gesteld. De hoeveelheid is die van gewoon goede jaren, en de smaak is voortreffelijk.

In 't land van Oudenaerde deed men enen goeden moer- en aalbeziënoogst op, die van 30 tot 35 centiem den liter opbracht.

Appels en pruimen laten te wenschen maar de noten die men groen plukt en zoo verkoopt zijn overvloedig voorhanden. In 't algemeen dus een oogst die er goed door kan, hoe karig ook de zonne was met hare stralen.

Eind augustus

Gazet van Mechelen

WAELEH.- EEN VELORIJDER ERG

GEKWETST.-Zondag avond reed een groep Antwerpsche velorijders in volle snelheid van Mechelen naar Antwerpen. Aan het fort, op eene plaats waar de wielrijdersbaan vele verdraaiingen heeft, wilde een der velorijders zijne makkers voorbijrijden, doch hij botste op een boom bezijden den steenweg. De schok was zoo geweldig dat de ongelukkige met 't hoofd tegen een boom botste en hem de schedel gebroken werd. Men droeg den gekwetste in eene nabij gelegene herberg, waar hij verzorgd werd. Zijn toestand is zeer gevaarlijk.

Woensdag 28 Augustus 1907

Gazet van Antwerpen

Het hiernavolgend artikel vergt enige uitleg.

In oktober 1907 vonden de gemeenteraadsverkiezingen plaats, voorafgegaan door een politieke afrekening tussen Walem en Mechelen. Blijkbaar hadden de Walemaars een artikel tegen de Mechelse bewindslieden geschreven met kritiek op hun beleid (niet terug te vinden) en dit is er een reactie op. De Walemaar wordt als boer beschreven: een typisch scheldwoord in de mond genomen door de 'geleerde' stedeling ten opzichte van de 'achterlijke' dorpling - een superioriteitsgevoel dat nog steeds niet helemaal uitgestorven is.

Het 'bolleken' aan het eind van het artikel verwijst naar het bolletje te kleuren in het stemhokje.

HET BOERKEN UIT WAELEHMDORP

Het boerken uit Waelhemdorp is hoorndul kwaad omdat wij in zijne kindervertelsels gestoord hebben, omdat wij afgeluisterd toegekeken... ook verklapt hebben wat appelen voor citroenen dat boerken wilde verkoopen.

Om terug in de goei negen van 't boerken van Waelhem te geraken, zullen wij maar ronduit verklaren, dat wij waarlijk zooveel gewicht, zooveel belang niet aan zijn getater gehecht hebben, als dit boerken wel veronderstelt. Wij hebben, wat toch wel het eenvoudig recht van ons was, zoowel van welken sterveling ook, toegeluisterd en dachten ook een woordje te mogen medepraten: ja veroorloofden ons zelfs de vrijpostigheid van aan de eenzelvigheid van dat boerken uit Waelhem te gelooven.

Heeft de geestige ?? verteller zich nu gekrenkt gevoeld: kan of wil hij niet, zoals nochtans ieder rechtgeaard man moet durven en kunnen, recht door zee varen: eene gevlekte koe bont, eene zwarte, zwart noemen, dat is zijne zaak, doch pleit niet ten zijnen voordeele en noch minder ten profijte van het geheim politiek werk dat hij wil verrichten.

Neen, boerken uit Waelhem, wanneer zijne proza, wanner men zijn streven, zijne verlangens en eene straal wil blootleggen, moet men zich niet schamen van vrak en vrij vooruit te komen, van te zeggen: "Wie ik ben of niet, boerken(??) of

rentenier, schoolmeester of veldwachter, dat is gelijk, doch ik maak politiek blauw werk, en heb een zeker doel in 't oog dat ik zelfs, moesten de omstandigheden er mij toe dwingen, zou trachten te bereiken, al ware het over de rug mijnen weldoeners, al streed het regelrecht tegen de opvoeding welke ik vroeger van mijne brave kristene ouders ontvangen heb."

In eene gazet eener vreemde stad onderduimsche steken aan het gemeentebestuur geven, beteekent weinig boerken, en toont ook weinig moed van uwen kant. In en te Waelhem is, zoo er greintje waarheid in uwe kritieken steekt, de plaats waar gij openlijk die misbruiken, die nalatigheid en allerhande fouten van het gemeentebestuur moet aanklagen en bevechten. Anders handelen is de bal glad misslaan, en dat past niet aan zulk geleerd, zoo fijn vertellend boerken, gelijk gij. Volg onzen raad en dan zullen de Waelhemmaars u niet meer in 't genip met de vingers moeten nawijzen, doch dan zullen zij u integendeel als den verlosser der gemeente (?), den uitrociër dier ontelbare en wraakroepende misbruiken (?) aanduiden, u in triomf ronddragen.... Wat een feest, wat een feest!

Zoo dat ooit moet gebeuren, komen wij medefeesten, niet om met het huidig gemeentebestuur op uwe merkt te komen visschen maar om er eens duchtig op de bollenbaan te spelen. Allo, wie werpt er een bolleken mee?

Tot later dan weeral.

Donderdag 24 Januari 1907

Gazet van Mechelen

